

SCHOTANGST

WELKE FACTOREN SPEKEN EEN ROL?

Het is wel het allerlaatste wat je als (voor)jager wilt: een hond met schotangst. Het maakt de hond ongeschikt voor het doel dat je ermee voor ogen had, en fokken met een hond die schotangst vertoont is een doodzonde. Het zou immers erfelijk zijn. Maar is dat eigenlijk wel zo?

Anna van den Berg is journalist/redacteur en heeft verschillende kynologische publicaties geschreven. Daarnaast is ze al jarenlang actief voorjager op wedstrijden en in de praktijk.

Tekst Anna van den Berg

Het antwoord op die vraag is niet zo eenvoudig met simpelweg ja of nee te beantwoorden, want schotangst is namelijk een symptoom, en geen op zichzelf staand iets. Ik zal dat toelichten door kort uit te leggen hoe de fysieke processen bij angst of schrik verlopen. Reacties op schrik of dreiging verlopen bij vrijwel alle levende wezens volgens het *vluchten-of-vechten-principe*. De zintuiglijke waarneming bij dreiging wordt via verschillende hersengebieden in de amygdalae verwerkt. Dit zijn twee kleine hersengebieden waar emoties zoals angst en agressie worden gereguleerd. Wordt het vluchten of vechten? Het wordt in nanoseconden bepaald in de amygdalae, die onder meer via thalamus en hypothalamus betrokken zijn bij de aansturing van het sympathische zenuwstelsel.

Stresshormonen

Het is volkomen normaal dat een hond vluchtgedrag vertoont bij dreiging. Een hond die niet in staat is om gevaren in te schatten zal hoogst waarschijnlijk niet heel oud worden. Bij dreiging raakt het lichaam in een 'paraatmodus'. Het gaat de stresshormonen adrenaline en cortisol aanmaken en bereidt zich voor om te vluchten (*flight*). Wanneer vluchten geen optie is omdat de hond bijvoorbeeld aangelijnd of opgesloten is, is er kans dat de hond overgaat op plan B of C: verstijven van angst, of de aanval inzetten (*freeze or fight*). Zo lang de dreiging blijft voortduren zal het lichaam in de paraatmodus blijven. Op het moment dat de dreiging verdwijnt gaat het lichaam weer relaxhormonen als dopamine en endorfine aanmaken, waarna de hond weer kalmeert. Dit noemen we de relaxmodus.

Een hond die overgevoelig is voor harde geluiden zoals (geweer)schoten houdt na schrikken een hoog stresslevel. Een hond die iets aarzelend herstelt na het schot mag je

Reacties op schrik of dreiging verlopen volgens het vluchten-of-vechten-principe

Foto: Ian Wouda

Foto: Henk Eggink

Foto: Tea Blokland

Fokkers laten hun pups vaak al in het nest gedoseerd kennismaken met harde geluiden. Bijvoorbeeld een stationair draaiende motor van een quad (foto onder) of door een paar keer met het alarmpistool te schieten als de pups in het bijzijn van hun moeder verkeren

schotgevoelig noemen, een hond die niet herstelt, noemen we schotangstig. Een schotangstige hond blijft in die paraatmodus hangen. In deze fase is het leervermogen van de hond als het ware geblokkeerd en hij zal dus ook niet kunnen leren dat een schot betekent dat er iets te halen valt. Het mag duidelijk zijn dat het schrikken minder belangrijk is dan het vermogen van de hond om te herstellen van die schrik.

Erfelijke aanleg

Door jarenlange selectie op ongevoeligheid voor knallen vinden we binnen de groep van jachthonden weinig honden met overgevoeligheid voor harde geluiden. Bij niet-jachthondenrassen was dit vaak van minder belang, waardoor we in die groep verhoudingsgewijs vaker zulke overgevoeligheid zien. We kunnen dan ook aannemen dat een erfelijke component meespeelt. Schotangst op zichzelf is dus niet erfelijk, de aanleg om het te ontwikkelen is dat wel. Van karaktereigenschappen zoals stressgevoeligheid of stabiliteit/onverstoorbareheid is bekend dat ze erfelijk zijn. Idealiter fokt men dus alleen met ouderdieren die zelf 'bomproof' zijn, en waarvan men weet dat verwanten dat

Je kunt de hond helpen zijn schotangst te overwinnen door hem gedoseerd bloot te stellen aan harde geluiden terwijl je hem afleidt via spel of iets lekkers

eveneens zijn of waren. De rol van de moeder is daarbij misschien nog wel belangrijker dan die van de vader, aangezien pups in hun eerste levensweken geneigd zijn het gedrag van hun moeder te spiegelen. Pups van een relaxte en onverstoorbare moeder zullen in voor hen nieuwe of bedreigende situaties veel eerder van paraatmodus in relaxmodus geraken als zij zien dat hun moeder er onverstoorbaar onder blijft.

Gedoseerde kennismaking

Bij het ontwikkelen van schotangst spelen meerdere factoren mee. Erfelijkheid speelt een rol, maar ook milieu: waar krijgt de jonge hond allemaal mee te maken, en zijn dat positieve of negatieve ervaringen? Voorkómen van schotangst begint eigenlijk al bij de keus van de ouderdieren. Ouderdieren die stabiel en schotvast zijn zullen in de meeste gevallen deze eigenschappen aan hun pups doorgeven. Pups die in de basis een stabiel karakter hebben en minder gevoelig zijn voor harde geluiden, zullen slechts in de ongunstigste gevallen schotangst ontwikkelen. Zij hebben daar gewoonweg minder aanleg voor. Omdat je bij pasgeboren pups nou eenmaal niet kunt zien of zij die aanleg wel of niet hebben is het heel goed wanneer fokkers hun pups al in het nest gedoseerd kennis laten maken met harde geluiden. Dit kan bijvoorbeeld door regelmatig cd's met allerlei geluiden af te spelen in de ruimte waar de pups zijn. Als de pups wat ouder zijn kan de fokker een paar keer met het alarmpistool schieten wanneer de pups in bijzijn van hun moeder in een ontspannen situatie verkeren (eten, spelen). In de vertrouwde omgeving van het nest, bij hun moeder leren de pups op die manier dat het allemaal doodnormaal is, niks om bang van te worden. Toch kan ook een stabiele pup onder ongunstige omstandigheden schotangst ontwikkelen wanneer er in de cruciale angstfase een nare ervaring is geweest die de hond terecht of onterecht aan het geluid van het schot is gaan linken. En helaas, alle voorzorgsmaatregelen ten spijt kun je soms ook gewoon pech hebben. Zelfs meerdere schotvaste generaties bieden geen garanties.

Gedragstherapie

Als de pup eenmaal is uitgevlogen moet de nieuwe baas de socialisatie voortzetten. Zoals gezegd zal een pup met een stabiele aard en een gedegen socialisatie bij de fokker zonder al te veel moeite opgroeien tot een hond die schotbestendig is. Maar wat nu als je ondanks al die

inspanningen toch een schotshuwe of schotangstige hond blijkt te hebben? In sommige gevallen van schotshuwheid is daar door middel van gedragstherapie nog aan bij te sturen, maar het is een proces dat veel tijd vraagt, en het is maar de vraag in hoeverre men bereid is die tijd en energie te steken in een hond die alleen zijn werk kan doen als hij niet mentaal blokkeert bij het horen van een schot. Of je echte schotangst kunt wegnemen is twijfelachtig.

Foto: Maarten van der Belt

Schietbaan

Uit onderzoek is gebleken dat de amygdalae minder actief gaan reageren op angstprikkels als deze vaker (zonder daadwerkelijk gevaarlijke situatie) herhaald worden. Dit noemen we gewenning of desensitisatie. In feite is dit wat fokkers in die eerste weken in het nest al doen door de pups gedoseerd aan lawaai bloot te stellen. Bij desensitisatie wordt de hond blootgesteld aan knallen, waarbij je begint op een afstand en met een intensiteit die de hond nog aankan. Pas als de hond niet meer reageert op de knallen ga je een stapje verder, net zolang tot je op een punt bent aangekomen dat de hond, ongeacht de afstand, helemaal niet meer reageert op het schot.

Je hoort nog wel eens het advies om met de pup naar de schietbaan te gaan 'om te wennen aan het schot'. Een goedbedoeld, maar zeer gevaarlijk advies. Door de pup of jonge hond ergens vast te leggen en alleen te laten en zelf een rondje te schieten, kan de hond, hoe stabiel ook, een nare ervaring opdoen. Met name als hij schrikt van de knallen, zonder dat de baas of een stabiele soortgenoot er is om te laten zien dat er niets aan de hand is.

Positieve associatie

Een andere manier om de hond te helpen zijn schotangst te overwinnen is door de hond gedoseerd bloot te stellen aan harde geluiden, en af te leiden door middel van spel of iets lekkers. Denk niet dat je de angst op deze manier beloont. Je koppelt juist een positieve ervaring aan iets dat onder normale omstandigheden heel veel stress bij de hond zou veroorzaken. Dit noemen we *counter conditioning*, in feite is dit niet veel anders dan wanneer een hond leert dat na het schot iets *heel erg leuks* (het

apport!) kan volgen. De positieve associatie gaat dan snel prevaleren boven het aanvankelijke

angstgedrag op het schot zelf. Een graag apporterende hond die eenmaal zo ver is zal dan ook niet licht terugvallen in zijn oude angstgedrag. En dan zijn we waar we willen zijn. Gewenning en counter conditioning kunnen gecombineerd worden toegepast, zolang je maar blijft kijken naar de hond en het tempo afstemt op de hond zelf en wat hij kan incasseren. Waar vroeger nogal eens werd gesteld dat angstgedrag genegeerd moet worden zijn de inzichten gelukkig wat veranderd. Je moet een hond uiteraard niet bevestigen in zijn angst, maar steun en veiligheid bieden als een hond daar om vraagt, daar is helemaal niets mis mee. Om diezelfde reden is een oudere hond als voorbeeld ook zeer waardevol; sociaal leren noemen we dat.

Conclusie

De grootste kans van slagen om een *bomproof* hond te krijgen is met een pup uit stabiele ouderdieren, van een fokker die de pups goed heeft voorbereid op de wereld, en door zelf een stabiele, zelfverzekerde en betrouwbare leider voor je hond te zijn. •

.....

Door jarenlange selectie vinden we onder de jachthonden weinig dieren met overgevoeligheid voor harde geluiden

Foto: Anna van den Berg

Pups van een relaxte moeder zullen in voor hen nieuwe of bedreigende situaties veel eerder van paraatmodus in relaxmodus geraken als zij zien dat hun moeder er onverstoorbaar onder blijft

Foto: Anna van den Berg